

Z á p i s

ze 4. zasedání Vědeckého kolegia pedagogiky a psychologie ČSAV,
konaného dne 13. listopadu 1991 v zasedací místnosti VÚOŠ Praha

Přítomni: Z. Helus, J. Janoušek, J. Kotásková, V. Kulič, J. Mareš,
P. Mohapl, Z. Novák, V. Pařízek, J. Pelikán, J. Peško-
vá, J. Průcha, M. Sedláková, J. Srnec

Omluveni: M. Břichcín, V. Břicháček, Z. Bureš, D. Čapková, A. He-
retik, A. Hrabovský, J. Kotásek, R. Palouš, P. Říčan,
V. Smékal, I. Štúr, J. Vantuch

Přizváni: Ing. J. Guliová - Ředitelství výstavby škol
Ing. V. Janyš - ředitel Výzkumného ústavu odb. školství
PhDr. J. Jeřábek, CSc. - ředitel Výzk.úst. pedagogického
Doc. RNDr. M. Koman, CSc. - vedoucí katedry matematiky PF UK
Ing. M. Pick - Prognostický ústav ČSAV
Doc. PhDr. RNDr. Z. Půlpán, CSc. - proděkan PF Hradec Král.
PhDr. H. Vyskočilová - pedagogická fakulta UK
PhDr. E. Walterová, CSc. - Ústav pedagog. a psychol.
výzkumů při PF UK

Zasedání zahájil předseda kolegia J. Janoušek, který přivítal přítomné a předal řízení jednání místopředsedovi kolegia V. Pařízkovi. V rámci úvodní části kolegia byla přítomným podána informace o programu zasedání, včetně sdělení, že nepřítomného J. Kotáska zastoupí v hlavním referátu Z. Helus.

V první části sdělení Z. Heluse byly obsaženy informace o průběhu diskusí iniciovaných ke školské reformě. Bylo konstatováno, že v rámci těchto diskusí lze vydělit dvě hlavní oblasti: legislativní otázky a otázky financování. Z. Helus též zdůraznil, že průběh školské reformy je úzce propojen s celkovým životem společnosti a uvedl příklady této propojenosti z některých jiných evropských zemí. V podmínkách ČSFR vznikly první výzvy k účasti na tvorbě školské reformy asi před jedním rokem; zpraco-

vání koncepce školské reformy měla předcházet pragmatická analýza, která však nebyla nikdy zpracována. Skutečností však zůstává, že práce na reformě byly započaty a v současné době má ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy k dispozici šest koncepcí školské reformy (resp. transformace). V této souvislosti má zpracovat všechny získané podněty. Mezi koncepcemi, které byly ministerstvu předloženy, jde o

- 1/ projekt IDEA zpracovaný především pracovníky ministerstva školství. V jádru projektu stojí myšlenka širokých kompetencí škol nabízet dětem a rodičům různé programy. Rodiče mají mít dle tohoto projektu možnost si školy vybírat, finanční zajištění činnosti škol bude distribuováno dle zájmu a počtu žáků.
- 2/ Projekt NEMES - nezávislá mezioborová skupina, v jejímž čele stojí PhDr. M. Havlínová, CSc. - vychází z vůdčí ideje změnit zásadně postavení žáka. Zatímco v minulosti a současnosti nebyly a dosud nejsou dle tohoto projektu respektovány potřeby, individuální a věkové zvláštnosti, zájmové intence atd. dětí, důraz současné školské transformace by měl být položen na hledání nových strategií ze strany školy vůči dítěti jako všestranně vzdělavatelné, ale i respektované bytosti.
- 3/ Projekt zpracovaný na pedagogické fakultě UK pod vedením J. Kotáska - tento projekt získal grant MŠMT ČR a dle sdělení Z. Heluse jej lze považovat za nejsyntetičtější, či nejkomplexnější pokus o školskou reformu. Projekt je orientován na výstavbu školského systému, která je provázána s principy péče o dítě.
- 4/ Koncepce Výzkumného ústavu pedagogického je zaměřena především na humanizaci a demokratizaci školského systému, přičemž je důrazně akcentována role osobní odpovědnosti učitele a žáka.
- 5/ Projekt Výzkumného ústavu odborného školství je zaměřen v duchu orientace tohoto pracoviště především na rozvoj odborného vzdělávání.

6/ Projekt pedagogické komise Jednoty českých matematiků a fyziků je zaměřen k jednotnosti (uniformitě) našeho školství. Usiluje o určité prodlužování vzdělávání občanů. Zatímco kriticky se vyslovuje k předimenzovanosti a přetížení školy různými úkoly, poměrně kladně hodnotí, v rámci dřívějšího systému, vybavení dětí vědomostmi. Tento projekt též upozorňuje na nebezpečí radikálních zásahů do školské soustavy, jež by mohly za určitých okolností vyvolat až zhroucení celého systému.

V. Pařízek poděkoval Z. Helusovi za úvodní vystoupení a požádal přítomné o účast v diskusi, která by měla být zaměřena především k zásadním otázkám, jako např. zda školská reforma je nutná a kterými směry by měla být realizována.

V následující diskusi pak bylo mj. konstatováno, že projednání koncepce a realizace školské reformy by zřejmě nemělo zahrnovat jen otázky legislativní a ekonomické, ale i problémy odborné. Z řad diskutujících byla též vznesena připomínka, že existuje (kromě komise vedené V. Pařízkem) ještě druhá pracovní skupina, vedená Ing. Janyšem, jež bude usilovat o vyjádření hlavních přínosných myšlenek formou legislativy. Z dosavadního stavu příprav školské reformy lze usuzovat, že tzv. celoplošná reforma se pravděpodobně uskutečňovat nebude, mj. i vzhledem k tomu, že i ve světě se od podobných radikálních zásahů již ustoupilo. V případě současné školské reformy v ČSFR tedy nepůjde o jednorázový zásah, vyústující v ohraničený konečný stav, ale spíše o průběžný, trvalý transformační proces. V dalších diskusních příspěvcích se objevily návrhy na koncipování náhradní školy jako pětileté a rozšíření úplného středního vzdělání z 12ti na 13 let. V diskusi byla dále akcentována potřeba dát příležitost diferencované výuce, současně však bylo namítnuto, že by snad neměla být dána úplná volnost v tvorbě učebních plánů a učebních osnov. Konvergentní stanovisko zaznělo v rámci diskuse k otázce vyrovnání úrovně vzdělávání na státních a soukromých školách. Z diskuse vyplynula též aktuální potřeba společenské revalvace vzdělanosti s konkrétními dopady do způsobu realizace školské transformace. V dalších vznesených připomínkách

se v následující části diskuse objevil požadavek prodloužení školní docházky v souladu se současnými světovými tendencemi na cca 10 let. Bylo též konstatováno, že např. předložená koncepce pedagogické fakulty UK považuje za bazální institucionální základ vzdělanosti široce dostupné gymnázium, jež by mohlo postupně zahrnout až 2/3 populace. Pro mimořádně nadané studenty se v této koncepci počítá se zřízením tzv. akademických gymnázií. V diskusi byla též zdůrazněna potřeba zkvalitnění jazykového vzdělání, chápaného rovněž nikoli jako jednorázový krok, ale dlouhodobý proces. V souvislosti s přípravou školské transformace byly též diskutovány otázky koncepce a efektivní realizace pedagogického a psychologického výzkumu; v této souvislosti byla zdůrazněna potřeba zásadně rozsáhlejší informovanosti. Dále bylo konstatováno, že dílčí otázky autonomie rozvoje školství musí být řešeny v kontextu celospolečenských souvislostí. Z diskuse vzešel též návrh na zřízení mezioborové komise při MŠMT, tvořené širokým spektrem odborníků s dlouhodobou působností. Inspirační podněty k přípravě a realizaci školské reformy by bylo též možno najít v rozvinutých školských systémech v zahraničí. V diskusi byla zdůrazněna i otázka motivace ke vzdělání, chápanému jako základ a prostředek životního úspěchu, a otázka některých akcentovaných osobnostních vlastností (zvl. aktivity, flexibility) učitelů a žáků jako hlavních činitelů úspěšně realizované školské reformy. V závěru diskuse upozornil Z. Novák na jeden z podkladových textů koncepce PF UK, zpracovaný ředitelem Ústavu pedagogických a psychologických výzkumů při PF UK, v němž je na str. 12 mj. uvedeno: "V rámci ČSAV přetrvává Pedagogický ústav J.A. Komenského, který je však pozůstatkem anachronismu (daného dřívějším modelem vědeckovýzkumné základny v našem státě). Je podstatně redukován co do kvality a počtu vědeckých pracovníků a spějící k očekávanému zrušení". Ředitel Pedagogického ústavu JAK ČSAV Z. Novák vyslovil s těmito formulacemi nesouhlas; následovalo vystoupení J. Průchy, který uznal nepřiměřenost tvrzení pokud jde o závěr citovaného textu.

Závěry:

1/ trvat na programu 10tileté školní docházky

- 2/ otázky školské politiky: kvantitativní restrinkci považujeme za chybu; škola by se neměla stát místem politických třenic, ale záležitostí odbornou a veřejnou
- 3/ dosavadní systém financování je třeba považovat za nevhodný a je nutno jej změnit
- 4/ vnitřní přeměna školy musí zasáhnout i postavení školy i žáka
- 5/ je třeba počítat s tím, že realizace reformy bude záviset i na mimoškolních faktorech (politický vývoj státu, ekonomická situace, atd.)
- 6/ role státu v systému školství by měla zůstat otevřena - stát nelze z koncepce školského systému zcela vyloučit.

Usnesením přítomných bylo uloženo kolegiu informovat o závěrech jednání MŠMT ČR.

V Pařížek poděkoval přizvaným hostům za aktivní účast a rozšířené zasedání ukončil.

V rámci další části jednání kolegia pak J. Janoušek nejprve poblahopřál PhDr. D. Čapkové k získání vědecké hodnosti DrSc. Dále informoval přítomné o dosud nevyjasněné perspektivě činnosti vědeckých kolegií (viz zápis z 12. zasedání prezidia ČSAV). Vzhledem k těmto okolnostem nebyl v rámci tohoto zasedání připraven a projednán plán práce kolegia na příští rok.

Členové kolegia se seznámili se zápisem z 12. zasedání prezidia ČSAV a se záznamem společného zasedání prezidia ČSAV a předsednictva Rady vysokých škol České republiky ze dne 20. září 1991.

Zápis z minulého zasedání VKPP ČSAV byl schválen bez připomínek.

R ů z n é

- 1/ J. Pešková informovala členy kolegia o stavu příprav konference "Odkaz J.A. Komenského a výchova člověka pro 21. století". V návaznosti na vystoupení J. Peškové bylo konstatováno, že ústavy ČSAV, které byly vyzvány k aktivní účasti na této konferenci, zřejmě až dosud poněkud podcenily svůj

potenciální přínos přípravám i odborné náplni této konference. Proto je třeba aktivizovat všechny potenciální účastníky. V této souvislosti bylo konstatováno, že někteří pracovníci PÚJAK ČSAV i PSÚ ČSAV se již významně podílejí na organizačních přípravách i tvorbě odborného obsahu konference;

- 2/ V. Kebza informoval členy kolegia o současném stavu příprav grantových projektů na Středoevropské univerzitě pro rok 1992. Informace o přípravách grantů na r. 1993 získá sekretariát kolegia cca v polovině prosince 1991;
- 3/ sekretariát kolegia zjistí další vývoj v záležitostech příprav zahraničních cest na pracovištích ČSAV pro rok 1992.

Schválil:

čl. kor. ČSAV J. Janoušek
předseda
Vědeckého kolegia pedagogiky
a psychologie ČSAV

Zapsal: PhDr. V. Kebza, CSc.